

DEBRECZENI ELLENŐR.

Politikai, közgazdászati s társadalmi lap.

A SZABADELVÉPÁRT KOZLONYA

Megjelen hetenkint ötször, u. m. Hétfőn, Kedden, Szerdán, Csütörtökön és Szombaton.

Előfizetési feltételek: helyben házhoz hordva vagy vidékre postán küldve. Egész évre 10 frt. Félévre 5 " Negyedévre 2 " 50 kr. Egy hóra 1 "

Hirdetési díj: öt hasábos petisör 5 krajczár. Nagyobb terjedelmű a többiből megjelölt hirdetéseknek leengedése történik. Bélyegdíj minden hirdetés után 30 kr. Nyitási költségek minden sorra 20 kr. A hirdetéseknek valamit a nyitási költségek egyenlő a kiadó iródnak vételnek fel. Az előfizetési és hirdetésnyújtás a kiadó hivatala, a lap szellemi részét tartozó közlemények a szerkesztőség iródnak címzésendők, nagyjutoza Jóna-ház 1704. szám alatt

Budapest — s a tisztviselői qualificatio.

Debreczen, július 28. 1879.

(?) Ha a közigazgatásnak, és a közigazgatás végrehajtó mtszereinek: a közigazgatási tisztviselői karnak szervezete, úgy a hogy van, ki-elegitén a kor kívánalmait, ha megfelelne — nem a modern, más államokkal szembeni — de legalább saját hétköznapi igényeinknek, — akkor nem kerülne annak bírálata, bonczolgatása, javitani, feldozgatni akarása léptenyomon a napi rendre.

Nálunk pedig egy idő óta kísért — mint a tengeri kigyó. Hol a hirlapok hasábjain üti ki magát e seb s ha itt az óvatos kezek begyógyítják, kapja magát a törvényhatóságok közéleti mozzanatait használja fel, hogy életjel adjon magáról, s ha egy-egy időre itt is sikerül elcsitítani a lármázó gyermeket, besompolyog aparlambesbe s nincs az az évi költségvetési vita, a hol vagy a szélsőbalogok, vagy a habarékok más-más gyékényen áruval, kínálva ne kínálnák madárláta eszméiket...

A sok hirlapi vita, a sok megyei s városi közgyűlési, a sok parlamenti meddő speeci, eddig ugyan mind füstbe mentek; maradt a közigazgatás a legtöbb helyen a vármegyék és városok dilettánsiába mártott mestersége, a melyet a repce-termelés, ruczavadászat, agárköszörülés és lókupezkedés mellett oly more pário, olyan isteni gyönyörűséggel lehet gyakorolni, hogy kevés az az ember, a kinek ha módjában van, s másutt nem volt képes „helyet” kéri a társadalomban, legebb közigazgatási tisztviselőnek „benem csináltatja magát.”

Ily és nem más körülmények közt áll a közigazgatás ma; s ezen kellőleg nem qualificált közigazgatási törvényeken épülő minden rendtartást nélkülöző közigazgatási rendszer csak még többet vesz tekintélye, erkölcsi ereje s végrehajtási gyorsasága, pontossága s megkivánatos szabályzerettség dolgában az által is, hogy közvetlen végrehajtó közegei (nem számítva ide a közgyűléseket, melyek nem a közigazgatás, hanem általán a rendeletek s törvények végrehajtói) a tisztviselői közfelől minden magas qualificatio nélkül, másfelől pedig a választó közönség omnipotenciájának liderez nyomása alatt állják körül a municipális élet konyháját.

Ez nem jól van így. Rosz a közigazgatás, mert rendszertelen: ki nem elégítő a közigazgatási végrehajtó mtszerv, mert nagyrészt nem szakképzett, másfelől nem független.

Nagy és égető kérdés tehát ezen hiányok orvoslása. Sokan azt tartják, hogy egyiket a másik nélkül is rendbe lehet hozni. Nem áll. Hiába codificáljuk mi a közigazgatás körébe vágó törvényeket, s hiába készítünk (pedig erre már nagy szükség lenne) közigazgatási rendtartást, de nincs oly tisztikar, melynek minden egyes, gyökeresen begyakorolt tagja, a codificált törvényeket a rendtartás szerint alkalmazni tudja vagy ha tudná is, függő, valóban kényes helyzeténél fogva: a k a r j a i s. S viszont meddő marad a legszakértőbb, függetlenebb tisztikar fázadozása, buzgalma, ha a törvények alkalmazásáról egy gyakorlati rendtartás utba nem igazítja, s országzszerre egyöntetív nem teszi.

Örvendések tehát a közigazgatások s a közigazgatási végrehajtó mtszerveinek: a tisztikarnak reformálására, életerőssé tételére czélzó újabb mozgalmak, de egyoldalúságoknak alig ha lesz sikere.

A főváros nem régiben a tisztviselői qualificatiojára nézve alkotott egy szabályrendeletet. Hogy az ezen intézkedésekhez kötött remények igazolni fogják-e magukat, ez a főváros dolga. A főváros hatósága külön törvény alatt áll. De hogy a tisztviselői qualificatiojának bármily erős megszorítása az országos adminisztráció nézve, országzszerre a talános hasznot alig hozhat, ez erős meggyőződésünk.

Négy főirányzat urálja a tért ez idő szerint. Az első jónak látja a tisztviselői szervezését úgy a hogy van, a második a közigazgatási tisztviselői qualificatiojának megszorítását ohajtja; a jelenlegi ciklusokra terjedő választás mellett; a harmadik a qualificatio megszorítását örökös választás mellett; a negyedik a teljesen állami alapokra fektetett adminisztracziót, kivézással.

Nem habozunk kimondani, hogy a három első czélhoz vezetőnek nem tartjuk. A közigazgatás természete egészen általunk. Meg kell adni annak mindazon tekintélyt, a mivel egyéb kormányzati ágak kivétel körei birkak.

Codificálni kell közigazgatási törvényeinket; rendtartást kell készítenünk; s hogy a magyar állam eszme országzszerre, minden megyei s városi törvényhatóságnál realisíalható, s a jövő eshetőségeivel szemben biztosítható is legyen. — (amint pedig a bármily megszorított qualificatio

Erre összeálltak a palota tisztjei s a szegény éhező nőket böttal kergették ki a palotából.

Az ily esetek természetesen nagy elkeseredést s elégtelenséget szülnek, s épen nem lesz meglepő, ha az éhező népről egyszer azt táviratozzák, hogy már nem éhes, jóllakott s v r r e l. Haem az a vér saját hazafitársai, szarnok elnyomóinak vére lesz.

Ki tudta előre a nemzetek tört netét? Ki tudná hogy mi vár Törökországra? Fel fog-e még egyszer virágozni Stambul, vagy elnyeli a népek vadsága, mint elnyelte Lengyelországot? Az azonban tény, hogy a így folyónak az állapotok „b e l ő l”, akkor Törökország jövőjét ehégedülte szent Dávid. Rothadni fog, míg egyszer szétmáll az utolsó kőcsagy is.

Egy nagy reformátor M i d h á t p a s a segethetne, még talán, de a mai török kormányférfiak többnyire az orosz zsarnokság bérenczei, kik saját palotáikat hazájuk romjain építik fel.

Anglia és Franciaország teljesen megegyeztek az egyiptomi kérdésben követendő eljárás iránt. Enquete bizottság fog kiküldetni melynek tagjai Wilson Rivers mint elnök, Baring és Bligüeres mint pénzügyi ellenőrök. Európai miniszterek nem fognak kinevezetnii, de a bizottság törvényhozói hatáskörrel ruházzák föl. Ezen bizottság fogja tisztázni a volt akirály adósságait.

Török dolgok. (—) Szegény Törökország is elmondhatja, hogy c s e h ű l van. Elvonuló sáskatábor nyoma számalomra indítja a nézést, ki az ellenséges kéztől nyújtott úszkon kívül megfigyeli a belső rothadást is, mely emészti a török nemzetet.

Nem elég, hogy a görög határkérdés, az alban és bolgár mozgalom folytonosan veszélyeztetni a belbékét, az örökös személyi harcok lehetetlenné teszik a realis haladást. Az állampénztár folytonosan üres. Nemcsak hogy a nemzeti fejlődés, tudomány, irodalom, ipar és kereskedés fejlesztésére nem jut egy vad garas sem, de a kormány már hivatalnokait sem képes fizetni.

Legnagyobb a zavar a hadügyminiszteriumban, a hol Osman pasa, a pleynai hős a miniszter. Erről az úrról beszélik, hogy a kincstárt rendszeresen lopja, de elcsapni nem merik. Az áll, hogy a hadügyi kaszárzában pénz soha sincsen s a miniszterium hivatalnokainak koppan az álluk.

A török nép alsó osztálya s így az alsóbb rangu hivatalnokok is talpig becsületlen emberek, kik szivesen túrneik nyomort és éhséget. Ők túrneik, de a „család” nem teheti. Ez az oka azon sajnos esetnek, mely a napokban történt. Mintegy 400 éhező nő ment fel a hadügyi palotába s Osmannal akartak beszélni. Ez elbujt a belső szobájába s meghagyta az őrségnek, hogy üzzék el a „tolakodókat”. A derék katonák azonban nem akarták asszonyok ellen használni fegyvereiket.

bácsi a tanár „neveletlen kis lányának” nevezi. De mi ez a dorgálás ahhoz az örömhöz képest, a mi holnap várakozik rá, mikor a hosszú ruhát felveszi s a fiatal emberek, kik eddig jórómán észre se vették, „nagysád”-olják s „kezdé csokolják.”

Aztán az öreg goromba Könyvest is megbosszulja. Mikor látogatást tesz egy családnál, hol épen ő is jelen van s udvariasságból ő hozzá is intéz néhány szót, e szavakkal fozí le: „Könyves, maga menjen, magát ki nem állhatom, maga engem megsejtett!”

Aztán a „nagysád” cím állandósítottik. Legfelőbb ha a mamutól, ki szinte „nagysád”, meg akarják különböztetni, mondják úgy, hogy „nagysám”.

Hol vették magokat e címek? Hát a „nagyságod”-ból, melyet ilyen módon láttak jónak megkurtítani, talán hogy a társalgásban minél többször győzzék használni.

Követésre méltó takarékoság. Ilyen módon jó volna a „felséged”-et, „fenséged”-et, „méltóságod”-at, „uraságod”-at stb is megrovidíteni s lenné: „felséd”, „fenséd”, „méltósád”, „urasád” stb. A kis királyi hercegnők meg lennének a la „nagysám” — „fensém”-ek. Ekkép a salontársalgás a nyelvészettel szoros összeköttetésbe lépne s ki tudja, szalkotási szempontból mily meglepő eredményeket mutatna fel.

De ne tréjnunk messze. Tehát „nagysád” — ez a jelszó, mely a salonokba bemenetel enged. Mondhatni: ez a társalgás abc-jében az a betű.

Eszembe jut itt egy lefozetésem, mely akkor történt, mikor még ezt az abc-t nem ismertem. Mint serdülő ifjonce majálisra mentem. Bizalmasan megcsomag, hogy ekkor voltam először nyilvános táncmulatságban. Az ilyen módjára félénken hordoztam körül szememmel az előttem ismeretlen hölgyközönség felett, hogy kit melyek el-engagirozni a francia négyesre. Megtetszett egy kis leány. Be-

mutattattam magam egy barátommal, ki oda ment az a meggyezést tette rá, mikor én „szép angyal”-nak neveztem, hogy „csinos kis fiaiusi liba.”

Nem volt időm apprehendálni; megérkezünk. Barátom bemutatott a „szép angyal”-nak.

— Szabad kérnem, kisasszony? — A „kisasszony” a kávéházban van, mondá, s lebegyészette ajkát.

En pedig elpirulva kulogtam el s egész éjjel nem táncoltam. Még most is szgyenlem magam, ha rá gondolok; nem a felülésem, hanem azért, hogy akkor szegénylén tudtam magamat.

Denique is hát czimzágad nép vagyunk. Mig a világ legudvariásabb neazete a francia, s mig az angol, olasz, német stb. megelégszik az „asszonyom”, „uram”, „kisasszony” megszólítással, társalgás közben pedig az „ön” szócskával, mágnástól a paraszti lefele, addig a magyar „ifj”, „nemzetes”, „téns”, „tekinetes”, „nagyságos”, „méltóságos” stb. asszony és ur” címeket oszt, melyeket közben is használ; úgy hogy ha egy cseléd azt találna mondani urának: „a s s z o n y o m h i v j a n t” kézzel fogható magyarázatot kapna a címek használatáról.

Abban a nyelvtanban, melyből én francziail tanultam, így voltak elsorolva a „Monsieur” jelentésű: „Méltóságos gróf. (Báró) Méltóságos Nagyságos ur. Nagyságod, Főtisztelendő ur. Nagytisztelendő ur, Tisztelendő ur, Tekintetes ur, Nemzetes ur, Nagy uram, Tisztelt uram, Uram, Uraságod, az Úr.” A „Madame” szinte ennyi változatban. Peélg az a nyelvtan már 36 éves. (A miből valahogy azt ne következtessék „olvasónő-nagysám” hogy én valami vén ember vagyok.)

Vajjon fognak ezek a címek az eddigi arányban ezután is növekedni, vagy mint ócska ruhákat el fogják dobni?

Erős a gyanum, hogy úgy járnak, mint az abroncsoknyira. Addig hordták, míg utoljára a szolgálók is kezdtek viselni, s ekkor el-

tény, hogy sok vadászati bravour csak me-séltetik).

A vadaskertek szaporodnak az utóbbi időkben. Mánásink közül többen alakítottak a legutóbbi években vadaskerteket. Gróf Károlyi Gyula parádi uradalmá erdőszegiben különítettett el egy nagy területet, abban főkép a sarvas-vad tenyésztést tűzve ki czélul, egy vadászárkódot is emelt a hely tetejére; ez egy toronyforma épület, mely csakis egy-két szobából áll. Gróf Zichy Béla lengyel-től uradalmában vagy 6000 holdnyi erdőszegit kerítettett be sarvasok számára. Ugyaníde hozottát ez évben egy pár vapi sarvast is Párisból. — E sarvasfaj — mint tudjuk — sokkal nagyobb, erősebb mint a miénk, agancsai rendkívül nagyok s tömörök; szándéka a grófnak ezeknek a hazai sarvasfajjal keresztetése által új válfajt előállítani. Gr. For-gáchék nagy-szalánczi uradalmukba alakított vadaskertet, s azt máramaros megyei sarvasokkal népesíték be.

Mindezeknél azonban jelentékenyebbek ama kísérletek, melyeket gr. Breuner Agoston a virginiai sarvasok s a vadpulykák meghonosítása körül tett. A virginiai sarvasok gr. Breuner Agoston alsó Ausztiaiban fekvő grafeneggi uradalmában vannak. Ezen sarvasok a gróf direkt Amerikából hozatta és pedig 1869-ben 11 drbot és 1870-ben ismét 11 drbot; ezeket ideiglenesen a grafeneggi vadászterületen, körülbelül 1.73 hektáryri külön e czélra berendezett térségen helyezte el. Ezen 22 drb közül, mely itt még tizze szaporodott, elvesszt mindössze 17 drb s e veszteség, tekintve a vadállomány csekély voltát, majdnem kétszázé évé az egész áthonosítási kísérletet. Ezen körülmények között határozta el magát a gróf, a vadaskertet a manhartbergi területre áttenni, a mi 1871 május havában meg is történt. Nemcsak a bebizonyult aztán ezen elhelyezés czéljára volt, a mennyiben a vadállomány 14 drból felszaporodott 62-re; ezek között 19 agancsár, 43 tehén. A sarvas-tenek rendszeres majus végén vagy június elején borjaznak, 2-3 darabot; üzekedésük december havára esik.

Romania és a hatalmak. A román kormány ismert körjegyzékre a zsidó-kérdést illetőleg, a nagyhatalmak, mint a párisi Globe berlini táviratában olvassuk — azt felelték, hogy teljesen beérk azzal, ha a berlini szerződés 44. cikkének elve beiratik a román alkotmányba.

A porta belegegyezett Kheireddin pasa követelésébe, s ezzel a nagyvezíri váltság végelesen elintéztetett.

A muzulmánok és a fandezik közt közelebb véres össz-ütközés tört ki a miatt, hogy egy muzulmán büntetlenül gyilkolt meg egy boszniai menekültet. A fandezik kirabolták Rajca falut és a djakovai templomot is bekelezték. A papok egy része elmenekült. Jeleték, hogy másnap meg akarják támadni a malisz szorik a fandeziket. A porta már megtette az erélyes intézkedéseket a mozgalom elnyomására és kellő parancsokat adott Nazif pasának a kosovoi valinak és Mukhtar pasának a monasztri kormányzóknak. Az utóbbi külön-megbízottakat küldött az eset megvizsgálására és a további csendháborítás megakadályozására.

A olasz kabinetben nagy változásokról beszélnék. A nápolyi „Pungolo” szerint jelenleg tárgyalások foltnak, melyek Depretis és Magliani újbi belépését czélzóak. Előbbi a külügyi, utóbbi a pénzügyi tárczát venné át. Cairoli csak az elnökséget tartaná meg.

Sport. — 50.000 nyul. Rohan Lajos herceg mult évi vadász számkönyvén együtt, összes vadászatain hiteles adatok szerint, 50.000 darab nyulat ejtett el. (Mi elhiszük, hanem az

dobták. A „nagysád” címet is hallottam már a szolgálóktól, illetőleg azok irányában használni. „Mikor megy nagysád a kútra?” — „Majd ha felmosogatók, kocsi ur.”

De sietek bevezetni hosszúra nyult csevegésemet, melyre elmondhatja az olvasó, hogy minden volt, csak czim nélkül nem. Szomorú történettel végzem be, mely tragikusságánál fogva még most is élénken van emlékenben, s melynek czime lehetne: „A czimkór aldozata.”

X. asszony alapján igen derék, becsületes asszony volt, csak hogy rémítő nagyra-vagyó. Nem elégedett meg a „tekinetes” címmel. Megesküdt, hogy nem nyugszik addig, míg „méltóságos asszony” nem lesz. Férje képzett, művelt és köztiszteléken álló ember volt. Mindig úszkelté, hogy lépjen fel képviselőjelöltnek; tudta, hogy az országából nyitva áll az ut a legmagasabb hivatalokig. A szegény férj engedett. Fellépett egy gardag vén báró ellen. A többség felé látszott hajolni; de a báró vesztegetéseivel nagy részt átcsabította. Ekkor neje nógatásaita ő is pénzénél kezdte a választást. Hisszatalan. Kis vagyona ráment és — megbukott. A szegény ember fölböltötte magát. Az özvegyt annyira vitte nagyra-vagyása, hogy a gyászidő letele után — a vén bárónak adta kezét. Így is méltóságos asszony lesz belőle. A báró az esküvő előtt való nap megütötte a guta. A nőt rémítően sújtotta ez új csapás; — megőrült. S így élte le életét, folytonosan czimkével küzködvé s hol méltóságos, hol excelentia, hol feleséges asszonynak képzelte magát.

Nem így akartam bevezetni, hanem eszembe jutott ez a megrendítő történet; ugys napjainkban sem ritkaság látni egynek-ket, kiket a czimkórsg nyavalyája győzör. Pedig az ember méltóság a szerénységben áll.

Ezzel leteszem tollamat. Majd máskor, ha lesz alkalmunk, érdekesebben csevegünk.

Don Carlos.

A „Debreczeni Ellenőr” tárczája

Czim nélküli csevegés.

Valamelyik regényíró, a kit egyébiránt nem tartottak nagy embernek, azt moncotta, könnyebben tud egy regényt megírni, mint annak címet adni. Ugyanazért, mikor a regényírás roham, mit ő ugyan ihletnek nevezett, rájött, akképen cselekvék, mint az a szabó, a ki előbb gondbat vett s úgy varrta arra a kabátot; a mi irónk is legelőször kikeresett egy hangzatos címet s úgy csinálta hozzá a regényt, a mi ugyan rendszeren veszekedett rossz volt.

Hanem hát mit tartozik mindez ide? kérdezheti az olvasó, a ki a fent tisztelt, korán feledésbe ment, legfőbbektől sohasem ismert regényírónak valószínűleg híret se hallotta.

Hát csak annyiban, instálom, mert én annak az iró-kollégámnak, akármilyen bol... boldogtalan ember volt légyen is köloben, abban az egyben teljesen igazat adok, hogy címet (természetesen jót érve) választani igen nehéz. No, hogy nehezebb-e mint a regényírás, nem tudom, mert azt nem próbáltam, és ha isten segít, nem is fogok rávetemedni.

Es épen azért mivel, ezt tartom, és mivel még azt sem tudom, miről fogok írni, elhatároztam, hogy inkább nem is választok címet; legalább így könnyebb lesz egy kalap alá hozni mindenféle mulattató, és nem mulattató dolgokat.

Tehát kezdjük el a csevegést. De miről? Hát, ha már belekezdünk, legjobb lesz a czimekről.

Megvallom, gyűlölöm a címeket. Megundorodtam tőlök. Nem mintha én nagyon sokat kaptam volna belőlök. Életemben még nagyságos urnak sem szólítottak, — a honnan látszik, hogy „olcsó” ember vagyok. Mint nagy-

ságos Előd báró ur kifejezi, „hivány ember.” Tehát nem a magam czimeire utam rá. A világeiről!

Ha volt regém Egyiptomban zsidógyerekszaporság és Kanaanban bó szüret, és ha terem eső után a gomba; ugy van a felvilágosodás századában czimszaporság és van a modern salonok vízenyűs légkörében, és az innen elhullatott magvakból uton-utfélen termett czimeknél bó szüretje.

Es ebben (czafolatál a pessimistáknak, kik azt mondják, hogy semmiben sem tudunk) képesek vagyunk versenyezni a mivel külfölddel, sőt azt messze túl is szárnyaljuk. Ugy hogy, ha Franciaország a szelvény, An dia a vallásosság, Olaszország a narancsfák és Muszkaország a prémek hazája, Magyarországot bírtan lehet nevezni a címek hazájának.

Elindul egy nagy reményű Jákób-ivadék öt garas ára játékszerrel kosarában; rövid idő múlva nyulbörön gschäftel; egy év múlva felcsap korecsmárosnak s „ténurnak” hivatta magát; következő esztendőben üzletet nyit s lesz belőle „tekinetes ur”; néhány év alatt megpohosodik, falusi jószágot vesz s kinegy oda „nagyságos ur”-nak. Nem is kell a címzett folyamodnia, mint a kolozsvári tanároknak; pénzéért megadják önkényt.

Hajhászúak a címeket férfiak, nők egyaránt. Már ökönyi korában címezte a mama gyermekét. „Eredj csak te Lizi, mond meg a dajkának, hogy szoptassa meg a kisasszonyt.” Vagy: „Holnap elviszitek az urfát a doktor urhoz oltatni.”

Az urfi aztán, mikor feladják az iskolába, „ténurnívá” léptettetik elő, mely címet aztán fokozatosan a „tekinetes urfi”, „ténurnívá”, „tekinetes ur” stb. váltják föl.

A kisasszony sokáig nem avanczirozik. Mig a nevelőt el nem végzi, megmarad ugyanazon rangfokozaton. Hej, nehezen is varja azt időt, hogy a kurta ruhát letesse. Meglehet, az utolsó napon türelmetlenségében rosszul is viseli magát a tanórán, és Könyves-

